

Eiropas Savienības regulējums par oglekļa piesaisti - kā tas attiecas uz Latviju un kā to īstenot?

Latvijas Mežu sertifikācijas padome

Jaunajam biznesa modelim Brisele izstrādā Oglekļa piesaistes un Oglekļa lauksaimniecības - *Carbon Removals and Carbon Farming (CRCF)* -regulējumu, lai finansiāli atalgotu meža īpašniekus par pasākumiem, kas piesaista papildu oglekli un uzlabo mežu noturību pret klimata pārmaiņām.

Galvenais kritērijs finansējuma saņemšanai ir pierādīt, ka oglekļa piesaiste ir lielāka, nekā tā būtu bijusi parastās, līdzšinējās apsaimniekošanas gadījumā. Ir sarežģīti noteikt precīzu bāzes līniju, jo mežu augšanu ietekmē neparedzami faktori - sausums, vētras un kaitēkļi. Maziem meža īpašumiem sertifikācijas, monitoringa un verifikācijas izmaksas var pārsniegt potenciālos ienākumus no oglekļa kredītiem. Risinājums ir mazo īpašnieku kooperācija un apvienošanās ainavu mēroga projektos.

Tiek lēsts, ka projekti, kas tiek apvienoti ar komerciālo mežsaimniecību, būtu rentabli pie oglekļa cenas €30–50 par tonnu CO₂, savukārt pilnīga meža izņemšana no saimnieciskās darbības prasītu ap €100 par tonnu. Oglekļa kredītus varēs iegūt ne tikai par procesiem mežā, bet arī par ilglaicīgu oglekļa uzglabāšanu koka ēkās. Finansējumu varētu līdzfinansēt lielie koksnes/papīra patērētāji caur brīvprātīgu "pircēju klubu".

Kā tas attiecas uz Latviju un kā īstenot?

Latvijā ir desmitiem tūkstošu privāto meža īpašnieku, kuru īpašumu vidējais izmērs ir neliels. Lai CRCF sistēma Latvijā darbotos ir jāveicina meža īpašnieku kooperatīvu iesaiste. Kooperatīvi vai meža konsultatīvie centri varētu uzņemties "agregatora" lomu, apvienojot simtiem mazo īpašumu vienā oglekļa projektā, tādējādi sadalot un samazinot administratīvās, tālizpētes un sertifikācijas izmaksas.

Kūdrāju un degradēto augšņu apsaimniekošana

Latvijā ir ievērojamas vēsturiski nosusinātu meža augšņu un purvu platības, kas pašlaik rada siltumnīcefekta gāzu – SEG - emisijas.

Izmantojot jau 2026. gada jūlijā apstiprinātās ES metodikas kūdrāju atjaunošanai, Latvijas valsts meži un lielie privātie īpašnieki var pieteikt degradēto purvu un kūdras augšņu renaturalizācijas projektus, pārvēršot tos par jaunu ienākumu avotu.

Mežu pielāgošana un koka būvniecības veicināšana

Pēdējo gadu vētras, mizgraužu invāzijas un sausuma periodi Latvijā pierāda, ka monokultūras kā, piemēram, egļu tīraudzes, ir visai neaizsargātas. Meža īpašnieki var tikt finansiāli stimulēti veidot jauktas koku sugu audzes, veikt savlaicīgāku jaunaudžu retināšanu vai palielināt cirtes vecumu. Oglekļa maksājumi kalpotu kā kompensācija par riskiem vai atliktiem ieņēmumiem.

Latvijai kā lielai koksnes eksportētājvalstij ir milzīgs potenciāls radīt augstākas pievienotās vērtības produktus, kas ilgstoši saglabā oglekli. Izstrādājot metodiku oglekļa uzkrāšanai ēkās, Latvijas būvniecības sektors un koka māju ražotāji varētu gūt papildu labumu. Valsts līmenī būtu jāmaina būvniecības normatīvi, veicinot daudzstāvu koka ēku būvniecību, kas ļautu piesaistīt ES CRCF finansējumu un investorus.

Tehnoloģiju izmantošana mērījumos

Lai samazinātu dārgās lauka vīzītes meža taksācijai, Latvijai jāizmanto savas spēcīgās IT un tālizpētes iestrādes. Mežzinātnes institūtam "Silava" sadarbībā ar valsts institūcijām jāpilnveido nacionālie meža pieauguma modeļi, izmantojot satelītu datus un LiDAR skenēšanu, lai nodrošinātu lētu, precīzu un ES prasībām atbilstošu oglekļa uzskaites bāzes līniju.